

100 de ani. Marșul spre Marea Unire (1916-1919)

Planurile de campanie 1916

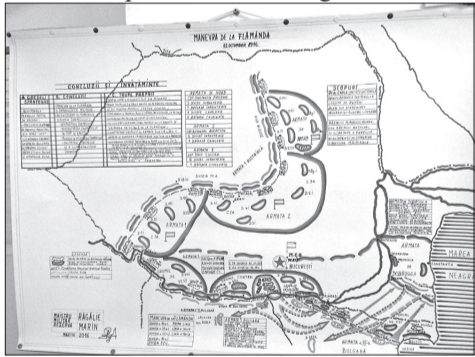
Consecințele înfrângerii de la Turtucaia au fost imense, influențând decisiv cursul campaniei anului 1916. Pentru bulgari recucerirea orașului „răpit” în 1913 a dus la o creștere a moralului național și a dorinței de a continua să lupte alături de Puterile Centrale.

Victoria a reprezentat o „gură de oxigen” și o încurajare pentru liderii austro-germani care se confruntau cu o serioasă criză și căutau încă soluții pentru a contracara ofensiva românească în Transilvania. În România, căderea Turtucaiei a creat o panică generalizată în rândul populației care nu se mai gândea la speranțele pentru România Mare ci se temea pentru soarta României Mici. Dar cea mai importantă consecință a fost decizia autorităților române de a opri ofensiva în Transilvania și a abandona planul de campanie inițial, fapt care avea să ducă la o serie de înfrângeri și în cele din urmă la pierderea a două treimi din teritoriul național.

După Turtucaia, comandamentul germano-bulgar de pe frontul de sud, comandat de von Mackensen, a realizat faptul că românii nu aveau experiența unui război modern, conducerea politică și militară a țării nefiind pregătită să accepte riscuri, chiar minore. Viitoarele lor acțiuni militare au fost pregătite pornind de la considerentul că românii, care încă luptau conform doctrinei apărării terenului cu orice preț și nu anihilării forțelor vii ale inamicului, nu vor accepta o amenințare directă asupra Capitalei, în spatele forțelor din Transilvania, amenințare care nu era serioasă în fapt, armata bulgară neavând capacitatea de a angaja forțe semnificative la nord de Dunăre, în condițiile în care avea masat grosul forțelor pe frontul de la Salonic.

Operațiunea Flămânda - o improvizație dezastruoasă

La 15 septembrie 1916, regele convoacă

la Periș un Consiliu de Război la care participă primul ministru, locțiitorul șefului Marelui Cartier General – generalul Dumitru Iliescu, și comandanții de armate, generalii Ioan Culcer, Alexandru Averescu și Constantin Prezan. Pe timpul consiliului s-au conturat două concepții diametral opuse, una susținută de generalul Prezan care cerea continuarea planului inițial și a ofensivei din Transilvania, cu unele întăriri punctuale ale frontului de sud și cea de-a doua susținută de generalul Averescu căruia i s-au adăugat ceilalți comandanți de armate, care prevedea oprirea ofensivei în Transilvania și desfășurarea unei ofensive la sud de Dunăre. Pe timpul dezbaterilor „s-au amestecat rațiuni de stat cu orgolii personale, propuneri fanteziste și oferte realiste etc”. Consiliul a adoptat varianta susținută de Averescu, care a fost însărcinat cu pregătirea și conducerea operațiunii.

Operațiunea de la Flămânda - subiect de studiu excelent în manualele de artă militară –

a fost o improvizație cu efecte dezastruoase pentru începutul campaniei anului 1916 în România. Inițiatorul operației avea să recunoască că dacă trecerea Dunării și-ar fi urmat cursul, până la completa realizare a planului stabilit, din cauza modului cum s-au desfășurat evenimentele, în celelalte părți ale teatrului de operațiuni român, „suma algebrică a tuturor operațiunilor ar fi fost negativă, în așa măsură, încât ar fi echivalat cu un quasi-dezastru, pentru situațiunea generală, oricare ar fi fost rezultatul local”

La rândul său, generalul Erich Ludendorff își exprima nelămurirea referitor la planificarea unei astfel de operații: „Ce a urmărit comandamentul român cu această operațiune nu am putut să înțeleg. Ea nu putea schimba în nici un caz cursul evenimentelor din Ardeal și Dobrogea”. După construirea unui pod la Flămânda și trecerea la sud de Dunăre a două divizii în data de 1 octombrie 1916, operațiunea a fost anulată în ziua următoare, din cauza ruperii podului și inundării sectorului de trecere în urma unor ploii torențiale. Trupele au fost retrase la nord de Dunăre pe 3 și 4 octombrie 1916. Paradoxal, generalul Averescu își asumă și aici marele merit de a fi ajutat astfel Marele Cartier General să mute aceste trupe din nou pe frontul din Carpați: „Aceasta schimbare a putut să se facă la timp, și deci cu rezultat fericit, mulțumită în parte faptului că, din cauza unor ploii torențiale, îndrumarea operațiunilor de la Flămânda a suferit o oareșică întârziere”.

Șirul deciziilor pripite începute cu Turtucaia și continuate cu „Manevra de la Flămânda” a dus la oprirea ofensivei pe frontul din Transilvania, armatele române trecând la apărare pe un aliniament nefavorabil, dând astfel timp forțelor Puterilor Centrale pentru realizarea dispozitivului de luptă în vederea trecerii la ofensivă pentru străpungerea apărării de pe Carpați, în timp ce un număr important de divizii românești se deplasau de pe un front pe altul în marșuri istovitoare. S-a dovedit încă odată adevărul dictonului conform căruia generalul care nu știe să piardă o provincie pierde întreaga țară.

Operațiunea de apărare a trecătorilor din Munții Carpați a fost cea de-a treia operație de nivel strategic desfășurată de Armata României în campania anului 1916. Ea s-a desfășurat începând cu a doua decadă a lunii septembrie și până la începutul lunii octombrie 1916, având trei obiective principale: oprirea ofensivei declanșate de inamic pe frontul din Transilvania, menținerea și consolidarea unui dispozitiv defensiv pe aliniamentul Munților Carpați și crearea condițiilor pentru reluarea inițiativei strategice și trecerea la ofensivă. Planul de operații român prevedea trecerea la apărare strategică pe întreg frontul de nord și menținerea de către cele trei armate (1, 2 și de Nord) a aliniamentului Carpaților până la sosirea iernii „când zăpezile mari ce vor cădea peste munți vor opri operațiile”.

Ofensiva Armatei 1 austro-ungare întărită cu trei divizii germane având ca scop forțarea Carpaților Orientali, s-a desfășurat între 19 și 27 octombrie 1916. Toate încercările de forțare a trecătorilor (Tulgheș, Bicaș, Troțuș, Oituz etc.) au fost respinse de Armata de Nord (gral Prezan). Înfrângerea în bătălia decisivă de la Oituz și respingerea trupelor sale peste graniță au dus la decizia comandamentului central de a stopa operațiunea și a trece la defensivă pe frontul din Carpații Orientali.

Generalul Constantin Prezan la Ditrău, Harghita, 1916

Planul general al ofensivei Armatei 9 germane prevedea „trecerea munților odată cu inamicul, sau în cel mai rău caz înainte ca el să aibă timpul a se instala în lucrările de fortificație existente pe înălțimile trecătorilor de pe granițe”. În acest scop urmau să fie atacate succesiv forțele românești care apărau trecătorile Carpaților Meridionali, în vederea ocupării prin surprindere a uneia dintre acestea și facilitarea astfel a trecerii grosului forțelor germane la sud de Carpați.

Din cauza rezistenței forțelor române la Jiu, Olt, Bran, Valea Prahovei etc. acțiunea germană nu își atinge obiectivul fixat, Falkenheim ajungând la concluzia că „încercarea, de a trece munții odată cu inamicul, a eșuat”. La 29 octombrie 1916, Falkenhayn decide schimbarea strategiei și concentrarea eforturilor pentru forțarea unei singure trecători, alegând pentru aceasta trecătoarea Pasul Lainici (Surduc) din defileu Jiului, unde a concentrat forțele principale ale armatei sale, pe direcția apărută de Divizia 11 Infanterie. „Rezultatul calculelor a fost că ceea ce n-am putut obține în regiunea Surduc, prin surprindere, trebuia obținut prin întrebuintarea forței brutale. Numai în această cea mai îngustă porțiune a munților era posibil a executa cu trupele trecerea spre câmpia românească, într-un marș forțat. Numai aci cunoșteam condițiunile, de ambele părți ale șoselei, în mod precis. Aci ieșirea spre Sud se afla în mâna noastră, și puteam spera să surprindem inamicul. Era evident, că după succesul obținut împotriva lui Kneussel, el nu mai conta pe repetarea atacului nostru”.

Concepția și estimările privitoare la tăria forțelor inamice și a rezistenței mai serioase a acestora pe Mureș s-au dovedit a fi fost juste. Ceea ce nu s-a prevăzut au fost posibilitățile inamicului de dislocare de forțe în Transilvania într-un timp atât de scurt. Și asta pentru că aliații nu au pornit ofensive nici în Galiția și nici la Salonic, după cum și rușii au venit târziu în Dobrogea. Menționăm că acest plan a fost realist și a aparținut în întregime Marelui Stat Major român, general Dumitru Iliescu.

Campania anului 1916, față de planul inițial, a suferit modificări și s-a finalizat după 4 luni și jumătate, cu bătăliile memorabile de la Jiu, Sibiu, Bran - Câmpulung, Brașov, Oituz, Dobrogea, Turtucaia, Flămânda, București, bătălii care merită fiecare în parte un studiu monografic.

Judecate astăzi, războaiele mondiale, cu bătăliile lor locale, prin prisma raportului de forțe favorabil unei ofensive reușite a fost și se menține de 3 la 1. Revenind la aspectele concrete dispozitivul de luptă cu fronturi răsturnate a creat mari dificultăți

Marelui Cartier General român. Acestea nu au fost neapărat legate de insuccesele locale din Dobrogea, cât mai ales de inactivitatea aliaților și îndeosebi de lipsa sau calitatea precară a materialului de război.

Oprirea ofensivei, o altă greșală

La declararea războiului, în seara zilei de 15 august 1916 grupurile de asigurare ale celor trei armate române au trecut la atac simultan „deschizând” trecătorile din Munții Carpați, în scopul de a permite afluirea nestingherită și concentrarea trupelor mobilizate. Operațiunile inițiale au fost încununate de succes, obligând forțele austro-ungare la o retragere generalizată. Operațiunile au fost oprite temporar la 10 septembrie 1916, ca urmare a deciziei de executare a operației de la Flămânda. În urma insuccesului acestuia și a sosirii pe frontul din Transilvania a patru divizii germane, la 26 septembrie 1916 s-a luat decizia de oprire a ofensivei și trecerea la apărare strategică pe linia Munților Carpați.

Realitatea a demonstrat că oprirea ofensivei a fost o eroare strategică care a influențat desiv soarta campaniei. Generalul Erich Ludendorff recunoștea în memoriile sale că o înaintare rapidă a românilor în interiorul Transilvaniei ar fi condus nu numai la învăluirea grupării de forțe a Puterilor Centrale, „dar drumul ar fi devenit liber pentru a merge către inima Ungariei și împotriva comunicațiilor cu Peninsula Balcanică [...] Am fi fost învinși”.

Acestea au fost însă chiar principiile folosite împotriva forțelor române de către forțele Puterilor Centrale, lucru prevăzut de generalul Constantin Prezan în Consiliul de Război din 15 septembrie 1916, când a fost singurul care s-a împotrivit inițierii operației de la Flămânda și a cerut hotărât continuarea ofensivei în Transilvania, fiindcă „se crea inamicului o situație defavorabilă, fiindcă nu mai avea puțință de a concentra forțele în această regiune și a ataca cu ele, rând pe rând, cele trei armate românești (1, 2 și de Nord)”. Cu 2/3 din teritoriul expus jafului trupelor inamice, cu populația supusă unui regim de ocupație, cu peste 160.000 de morți, răniți și dispăruți și cu aproximativ 145.000 prizonieri, armata română a fost nevoită să se retragă în Moldova. Și totuși, România nu a putut fi scoasă din război, după cum scria generalul Ludendorff, deși „noi am bătut armata română, dar n-am putut să o nimicim”.

■ Col. (r) dr. Constantin MOȘINCAT